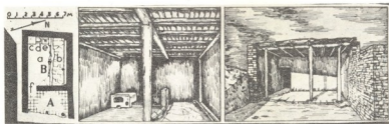

პეტილი საცხოვრებელი სოფ. ხოვლესთან

სოფ. ხოვლესთან გორას არქეოლოგიურმა გათხრებმა მრავალ საგულისხმო მასალას შორის აღმოაჩინა სწორკუთხევიანი გეგმის საცხოვრებელი სახლები, რომელთაც ღუმელი ზურგის კედელთან ქმონდათ გამართული, თანაც მარცხენა კუთხეში; ეს სახლები დათარიღებულია ძ. წ. XIII-VI სს.¹ საყურადღებოა ძ. წ. XII-X სს გორას ჩრდილოეთი დასახლების სახლები, რომელთაგან I — ნაგებობას მოფილანქნებული დერეფანიც კი შემორჩა.² სახლი 10×4,5 მ სწორკუთხედს წარმოადგენს და გრძივი ღერძი დაახლოებით ვეკატორული მიმართულებისა აქვს. შენობის წინ აღმოსავლეთით სექტებიანი A-დერეფანია, მის უკან მოთავსებულია ძირითადი B-ოთახი, რომელიც სიგრძეზე ორ ნაწილად იყოფა. მარცხნივ თიხატყეპნილი იატაკით ადამიანთა ა-სამსოფელია, მარჯვნივ კი — ნოფილანქნებული ჰ — ბოსელია, კედლის პირად ლატნებით გამართული ბაგითა და მეორე მხარეზე მოფილანქნებულივე სანერწყულით. ა-ნახევრის ზურგის მხარე ეთიბოდა c-ღუმელს, d-სანაცრეს დაe-სალოცავს მუდმივი ცეცხლით, ხოლო წინა მხარეს f-კარი იყო გამართული, რომლის ქსელი ფოსოიან ქვაში-ფალში მოძრაობდა.

ოთახში შესულის პირველ ყურადღებას იპყრობდა ლამპარში ანთებული ცეცხლი და მის მიერ განათებული ნაწილები. ამ ემოციურ შემოქმედებას ერთვოდა ფუნქციის ლოგიკაც. ვაწრო ზოლის ბოლოში მოთავსებული სალოცავი საოჯახო საქმის ფუჟუსს მოწყვეტილი იყო და ამიტომ ღვთის მსახურებისათვის, მათ შორის პურის ცხობისა და სხვა რიტუალის შესრულებისათვის მყუდრო ადგილი ქმონდა

I — საცხოვრებლის: გეგმა, ინტერიერი და ექსტერიერი. A — დერეფანი, B — ოთახი, რომელიც საგრძეზე ორადაა გაყოფილი: a — ადამიანის სამოფელად და b — ბოსლად; ბოსლის მარჯვნივ ბაგაა, მარცხნივ — სანერწყული; c — ღუმელი, d — სანაცრე და e — სალოცავი მუდმივი ცეცხლით; f — შესასვლელი კარი.

I — жилище: план, интерьер и экстерьер. A — портик (деревяни), B — основная комната, разделена по длине на: a — помещение для людей и b — стойло для скота, имеющее справа ясли, слева канавку для сбора нечистот; c — печь, d — зольник, e — мольная с неугасимым огнем, f — дверь.

16-ე განთხარის სახლის ზურგის ნაწილის აღდგენა.

Восстановление тыльной части дома 36-го раскопа.

დათმობილი. ამას ერთვოდა ფიზიკური მოვლენებიც: ღუმელის პირისპირ მოთავსებული კარიდან შემოსული ცივი ჰაერი სწრაფად აღწევდა ღუმელის საცეცხლეს და გამთბარი სახით ოთახსვე უბრუნდებოდა, გარდა ამასა, ღუმელი ოთახს გამოსხივებითა და კონვექციითაც ათბობდა. ამას ზამთრის განმავლობაში ერთვოდა ბოსელში მყოფი პირუტყვის მიერ გამოყოფილი სითბოც. ამ ემოციური, ფუნქციური და ფიზიკური პირობებით შექმნილი მკაფიო და ლაკონური გეგმის საცხოვრებელი ხოვლეგორელთა ყოფაში ძ. წ. VI საუკუნემდე უცვლელი სახით არის დარჩენილი.

საცხოვრებლის ც-ღუმელი გეგმით დაახლოებით მეტრის გვერდის მქონე კვადრატს წარმოადგენდა, შედგებოდა ორი ძირითადი ნაწილისაგან: საცეცხლურისაგან, რომელიც მარჯვენა მხარეზე იატაკიდან 0,3 მ სიმაღლეზე ეწირო ზოლად გაკვეთბოდა ღუმელის თითქმის მთელ სიღრმეს. დანარჩენი ნაწილი იატაკიდან 0,5 მ სიმაღლეზე მოთავსებულ და საცეცხლურისაკენ თითქმის მთლიანად გახსნილ საცხოვს ეთმობოდა. ღუმელი თიხით, ქვებით და ნამსხვრევი კერამიკით იყო აგებული. მას ზოგჯერ საცხოვრის ქვეშ გაკეთებული ჰქონდა პატარა ნიშა, რომელსაც ცომის დედის შესანახად მიიჩნევენ. საცეცხლურში შეყრილი ჩინჩხვრის, ნარისა და წალმის ალი საგრძნობი წვეით საცხოვში შედიოდა და მისი კარიდან ოთახში გამოდიოდა. ბოლი გადიოდა ღუმელის თავზე გამართული ერდოდან. საცეცხლურში დაგროვილი ნაცარი ხვრელის საშუალებით სანაცრეში იყრებოდა; ჩანს გარკვეულ შემთხვევაში მას ინახავდნენ კიდევ; ამას გვაფიქრებინებს დატკეპნილი ნაცრის თიხით მოლესვის შემთხვევები.

საგულისხმოა ც-სალოცავიც, მისი ერთი სახე შემოგვინახა ამავე დასახლებაში 56-ე განათხარის სახლმა. იგი 0,15 მ სიმაღლის ბაქანზეა გამართული და კედელთან დაცილებულ თიხის 0,3 მ სიმაღლის შეველ სიბრტყეზე დაქერწყილი აქვს ტალღისებური და კეხებიანი ზოლი, რომლის ქვეშ სამი მოკვეთილი კონუსია გამოქანდაკებული ერთი შეხედვით ეს ნაქერწი სამ ვერძის თავს მოგვაგონებს. ამ გამოსახულების ქვეშ, ერთმანეთის გადამკვეთი ორი დახრილი სიბრტყეა დაქერწყილი, მის წინ კი — ოთხკუთხოვანი თიხისავე ლამპარი, რაც თითქოს უნდა გამოსახავდეს ქოხის წინ დანთებულ ცეცხლს. აქვე უნდა შევნიშნოთ, რომ სინქრონულ ნაგებობაში გორას თხემზე აღმოჩნდა ოთხი თიხის ვერძის თავის ქანდაკება.

აღსანიშნავია, რომ მსგავსი გადაწყვეტის საცხოვრებელი სახლები დადასტურდა ქართლის სხვა ადგილებშიაც.³

1. Г. Цитишвили, Д. Мухелишвили, Д. Гвасалия, отчеты археологических раскопок Ховлегора за 1956—1963 гг. (рук.).

2. Д. Гвасалия, отчеты археологических раскопок северной части Ховлегора за 1961—1963 гг. (рук.).

3. Н. Н. Забелина раскопки на городище Калай-Мир. Материалы и исследования по археологии СССР, № 37, М.-Л., 1950, стр. 229, рис. 2.

Г. Ф. Гобеджишвили, Археологические раскопки в Советской Грузии, Тбилиси, 1952, стр. 93; Д. А. Хакхуთайшвили, Древнейшее поселение на холме Катналихеви, Уплисцихе, I, Тбилиси, 1964, стр. 94—98; Р. М. Абрамишвили, В. В. Николайшвили, Н. И. Окроширидзе, А. Т. Рамишвили, Итоги археологической экспедиции Большого Тбилиси, Полевые археологические исследования в 1973 г. института истории, археологии и этнографии им. акад. И. А. Джавахишвили, Тбилиси, 1974, стр. 21—23. Л. Цитлანაძე, Г. Мирცхულავა, М. Гочიაშვილი, Археологические исследования в долине р. Нареквави, Полевые археологические исследования в 1974 году института истории, археологии и этнографии им. акад. И. А. Джавахишвили, Тбилиси, 1976, стр. 49—50.